

זבחים כז

משה שווערד

1. רש"י מסכת זבחים דף כז עמוד ב ד"ה לאלתר כשר

לאלתר כשר - אם חישב על מנת לזרוק שלא במקומו היום כשר (ז) ואי נמי זריקה פסולה היא ונמצא שעבד שאר העבודות על מנת לזרוק את הדם בפסול כשר הוא בזריקה הוגנת במקומו כדאמרין במשנה כל הפסולין /זבחים/ (לקמן לו) אין המחשבה פוסלת אלא חוץ לזמנו וחוץ למקומו ופסח וחטאת שלא לשמן.

2. רש"י מסכת זבחים דף כז עמוד א ד"ה חוץ לזמנו

חוץ לזמנו פיגול וחייבין עליו כרת - שהרי קרבו מתיריו דהכי תנן במתני' לקמן (ט): חוץ למקומו פסול חוץ לזמנו פיגול שהרי קרבו מתיריו מהן פיגול מהן שתיקה ואין כאן פסול מחשבה אחרת להוציאו מיד פיגול.

3. איזהו מקומן מסכת זבחים דף כז עמוד א

זריקה דלא שריה בשר לאכילה לא מיתא לידי פיגול:

(א) יש לעיין הא מ"מ אכילת מזבח היא ומ"ש מחישב לשפוך שירים למחר דאף דאין מתיר בשר לאכילה הוי פיגול משום דהוי אכילת מזבח - עי' מקד"ד סי' לג. א. ד"ה ובחישב, ועי' בחי' הגרי"ז לעיל יג: ובמנחות יג. (והאריך בזה במנח"א עמ' מד') יסוד הגר"ח דפיגול על זריקה אינו מטעם מפגל על אכילת מזבח אלא הוי מחשבה על עבודת זריקה, ובה הוא חלוק ממחשבה על שפיכת שירים, ועי' בזה בחי' הגר"ח עהש"ס סי' שכ', וע"ע מנח"א מנחות עמ' קצה'.

(ב) איתא בתוספתא פ"ב מ"א דהשוחרט ע"מ שיזרקו ערלים וטמאים את דמו למחר הוי פיגול, וצ"ע הא הוי זריקה פסולה דלא שריא בשר לאכילה, ועי' קר"א לקמן לו: ד"ה חישב, חי' מרן רי"ז הלוי פסוהמ"ק עמ' 90 ד"ה ונראה, חזון יחזקאל שם, ומנח"א עמ' מז'. והנה הרמב"ם השמיט הך דינא דהתוספתא, ועי' מנח"א עמ' נ'. *

• חידושי בתרא

תל"אב) כז. אמר מר זוטרא זריקה דלא שריא בשר באכילה מיייתי לידי פיגול, זריקה דלא שריא בשר באכילה לא מיייתי לידי פיגול. והנה תניא בתוספתא פ"ב סוף מ"א וז"ל השוחט את הזבח ע"מ שיזרקו ערלים וטמאים את דמו למחר כו' פגול וחייבין עליו כרת ע"כ. ותמה החזון יחזקאל שם וז"ל כיון שחשב שיזרקו מחר ערלים וטמאים לא יהא פגול, משום שאותה הזריקה שחשב שתהיה למחר לא תכפר ולא תתיר הבשר באכילה, אך באמת יש לחלק בין הנושאים, שאני כו' בחשב לזרוק מחר שלא במקומו, שכיון שזריקה כזו אינה מתרת בשר באכילה, הרי אין כאן מחשבה על עבודת הזריקה כהלכתה ואינה מפגלת, אבל בחשב שיזרקו מחר ערלים וטמאים את דמו הרי חשב מחשבת פגול על זריקה במקום הראוי ועל זריקה כהלכתה, ומה שהוסיף וחשב שיזרקו ערלים וטמאים אין זה מעצם מעשה הזריקה, והוא רק כעירב בה מחשבה אחרת, וכיון שמחשבה אחרת זו אינה פוסלת בפני עצמה אינה מוציאה מידי פגול ע"כ. וצ"ע דכמו שמקום זריקתה הוי חלק ממעשה הזריקה, כ"כ הזורק הוי חלק ממעשה הזריקה, וממילא כשחשב על זריקת ערל וטמא "אין כאן מחשבה על עבודת הזריקה כהלכתה" ולא תפגל.

• שערים מצויינים בהלכה

ובחזו"א (סי' יט סק"ג) כתב, דזריקה שלא במקומו לא מקרי זריקה גמורה, ולא שריא בשר לאכילה, לכן לא מייתי לידי פיגול, אבל שיזרקו ערלים וטמאים למחרת הוי פיגול, או מחשבת חוץ לזמנו מקרי זריקה גמורה. ועי' מש"כ בחי' הגרי"ז על הרמב"ם (פסוה"מ פ"ה ד"ה ונראה).

4. שערים מצויינים בהלכה

זריקה דלא שריא בשר באכילה לא מייתא לידי פיגול. הקשה במקדש דוד (סי' לג-א) דמ"מ אכילת מזבח היא, ומאי שנא מחישב לשפוך שירים למחר דהוי פיגול, אע"ג דאינו מתיר הבשר באכילה, משום דהוי אכילת מזבח, א"כ ה"ה שלא במקומו דנתכפרו בעלים והוי זריקה, הוי אכילת מזבח, וצ"ל כיון דזריקה בעלמא מתרת אף הבשר באכילה, והוא חישב עליה באופן שלא תתיר הבשר באכילה, הוי מחשבה שלא כדרכה, דאין דרך אכילת מזבח

בכך. [ולד' הגר"ח במאמר הקודם לק"מ, ויש שכ' שאכן ראייתו ליסוד הנ"ל מכח קושיא זו].

5. שערים מצויינים בהלכה

כאן שנתן בשתיקה כאן שנתן באמירה. פרש"י דמתני' דקתני פסול בנתן במחשבת לאכול בשר חוץ לזמנו ופסול ואין בו כרת, דמחשבת זריקה זו מחשבה הוא לפסול דמקומו במי, ולא לפגל, דזריקה דלא שריא בשר באכילה לא מייתי לידי פיגול. ובשו"ת הגרע"א (סי' קצה) הקשה נוכ"ה בתוס' הגרע"א למשניות כאן אות טו, כיון דלא הוי פיגול, א"כ איפסולי נמי לא מיפסל כדפריך לעיל, ושינוי דמידי דהוה אמחשבת הינוח לא שייך הכא, דהא המחשבה היה לאכול אבל הינוח אין כאן, דהא מיד זרק דמו למעלה ולמטה, וזה אינו מזיק לכפרת בעלים, וכיון דמחשבת פיגול ליכא אמאי לא מתכפרי בעלים, ונשאר בצע"ג. וכזה הקשה כבר בשטמ"ק (אות ג). ועי' מש"כ בשו"ת אחיעזר (ח"ב סי' ל) ליישב הקושיא. וע"ע בתפארת ירושלים למשניות כאן, ואור שמח (פסוה"מ פ"ב סוף הי"ב) וקהלת יעקב (סי' כא) מש"כ בזה.

6. שערים מצויינים בהלכה

כאן שנתן בשתיקה כאן שנתן באמירה. מכאן מוכח דכל מקום שאמרו בקדשים מחשבה היינו אמירה. ועי' בדברינו לעיל (ב. ד"ה שנובחה). ובשטמ"ק גרס כאן שנתן במחשבה. ועי' בדקדק"ס. וע"ע ברא"ש (הל' ס"ת סי' ג), וכוונתו לכאורה לגמ' כאן. [ועי' ברש"ש ב"מ מג:].

7. שערים מצויינים בהלכה

סבר לה כמ"ד לא יאספנו. פרש"י כיון דהגיע למזבח, ואע"ג דשלא כהלכתו הוא, קלטיה מזבח וכו'. ויש לדקדק מה שייך כאן קלטיה מזבח, כיון דלאו זריקה הוא כלל, א"כ דומה לנשפך מן הכלי על הרצפה, וכתב בנתה"ק דכמו דמצינו בפסולי קרבן דאף דנפסלו מהקרבה, מ"מ אם עלו לא ירדו, וזה מטעם דקלטיה מזבח, ה"נ כאן אף שנתן על המזבח שלא כדין ושלא במקומו, קלטיה מזבח, אף דאינו עולה לשם קרבן והבעלים לא נתכפרו, וצ"ע דאם נתנו שלא במקומו למה לא ירדו, כיון דשלא במקומו הוא ולא במקומו דמי, וזה כמו שלא נתן ע"ג המזבח כלום.

8. שערים מצויינים בהלכה

משנה השוחט את הזבח לזרוק דמו בחוץ. כתב במנ"ח (מ' קמ"ד) אם חישב מחשבת הזמן באיזו עבודה כגון בשחיטה, שאם יגמור העבודות יהיה פיגול, אסור לזרוק הדם לגמור העבודה, וצריך שישפוך הדם ולא יזרקנו על המזבח כלל, דאסור לזרוק פסול על המזבח. ועי"ש (אות ז) דהיינו דוקא בפיגול בשחיטה דלא יקבל הדם כלל, אבל אם פיגול בהולכה או בקבלה, לשיטת הרמב"ם (פסוה"מ פ"ג הי"ט) דכלי שרת מקדשין דם הפסול שנקרב, אז אסור לשפוך הדם, כמו דאם עלו לא ירדו. ובתוס' הגרע"א (אות יז) מדייק מהמשנה כאן, דדוקא בלזרוק או להקטיר או לאכול, אבל במחשב ע"מ לקבל או להוליך למחר לא הוי פיגול, ובתוס' הגרע"א למס' חולין (פ"ב מ"ז) הביא מראשונים שם שמחשבה פוסלת בד' עבודות, היינו במחשב בשעת שחיטה לזרוק או להוליך או לקבל חוץ לזמנו, והקשה עליהם מכאן, ונשאר בצ"ע. וכבר הארכנו מזה לעיל (יג: ד"ה הריני) עי"ש.

9. חידושי בתרא

תנ"ט) כז: מתני' — השוחט את הזבח לזרוק דמו בחוץ או מקצת דמו בחוץ, להקטיר אימוריו בחוץ או מקצת אימוריו בחוץ. יש מקשים דבשלמא גבי אימורים יש דין הקטרה על כולה, וגם מקצת הוי הקטרה, אבל גבי זריקה אין שום דין כמה יזרוק, וכל מה שזורק הוי זריקה, ומה החידוש לזרוק דמו או מקצת דמו, ולכאורה ה' אפשר לומר דהכוונה על כמה מתנות מתכוין ליתן, אם סגי במתנה אחת בפנים לכפר, ומקצת דמו בחוץ היא מתנה אחת, וכל דמו בחוץ הוא כל המתנות, אבל הגר"ח ז"ל מדייק מדברי הרמב"ם פסוהמ"ק י"ד י' בא"ד אחד המחשב לזרוק דם הזבח כולו בחוץ או למחר, או שחשב לזרוק מקצת דמו בחוץ או למחר, כיון שחשב על כדי הזייה מן הדם פסל עכ"ל, שסוף דבריו "כיון שחשב וכו'" מיותרין ואמר דכוונתו דהיכא שיש דין ד' מתנות צריך לכוון על כולם.

10. שערים מצויינים בהלכה

אימוריו. מפרש בערוך (ערך מר) שנקראים כן, משום שהם מורים ואדונים ומבחרין על כל האברים, ועולים ע"ג המזבח לחלק אדון העולם. ובתפא"י כאן כתב דנראה לו לפרש מפני שאלו החלקים אמורים ומפורשים בתורה. [ואח"כ הביא פי' הערוך]. ובאמת כבר כתב כזה בהקדמת הרמב"ם לסדר קדשים, והובא בתוס' יו"ט (פסחים פ"ה מ"י) עי"ש. ועי' במשל"מ (מעשה"ק פ"א הי"ח) ובליקוטים על המשניות (סוכה פ"ה מ"ז) ולחם שמים (פסחים פ"ה מ"י). ועי' מה שכתבנו במס' פסחים (עא: ד"ה משנה). וע"ע בתו"ש (חכ"ה מילואים עמ' שי).

11. שערים מצויינים בהלכה

והנה בחי' הגרי"ז מפרש, דהא דאמרינן דמחשבת פיגול הוא דוקא במחשב על כזית, אין הטעם משום דבפחות מכזית לא מקרי אכילה, אלא דהוא שיעור לפסול הקרבן, וראיה לזה מהא דחשב לב' בני אדם דמפגל, אע"ג דכל אחד לא אכל כזית ולא מקרי אכילה כלל, נ"ע לקמן לא. ובדברינו שם, וכ"מ בגבורות שמונים סי' נא שהבין כנ"ל, ועי' בטה"ק מנחות יב: ד"ה טעמאן, וכן הוא הטעם בעל מנת להקטיר כזית למחר, אלא הוא שיעור בפיגול, ואף דיליף לה מקרא דהאכל יאכל, אחד אכילת אדם ואחד אכילת מזבח, ומה שבזריקה צריך שיחשוב על שיעור הזאה, משום דבפחות מכשיעור אינה נחשבת הזאה, אבל לא משום דבעצם הדין של הזאה יש שיעור, אלא מלשון הרמב"ם (סופ"ד פסוה"מ) לא משמע כן. ועי' ביד דוד לקמן (לא: ד"ה לאכול) ובשו"ת מנחת אלעזר הנ"ל ובנתיבות הקודש לקמן (לא. ד"ה בעי) ובדברינו שם (ד"ה לאכול).

או כזית מבשרו בחוץ. יש לעיין מה הדין בחצי זית, אם יהא בו פיגול מדין חצי שיעור אסור מה"ת. והנה לקמן (כט:) מבואר דלא נעשה פיגול בחצי זית, ועי"ש שהבאנו (ד"ה לאכול) מש"כ בטהרת הקדש שביאר, דהיכא שעכשיו רוצה שיחול עליו שם איסור אינו חל ע"י חצי שיעור, ורק בדבר שכבר אסור. ועי' בראש המזבח (ד"ה השוחט) ובשו"ת מנחת אלעזר (ח"ב סי' נב-ב) ותשו' ריב"א (או"ח סי' לט), ובאריכות בשד"ח (מער' ח כלל יג) ולא ראו דברי הטהרת הקודש.

12. איזהו מקומן מסכת זבחים דף כז עמוד ב

לאכול בשרו למחר - א) יש לעיין השוחט קרבן שזמנו להאכל ליום אחד וחישב לשם קרבן הנאכל לשני ימים שהוא מחשבת של"ש האם חל עליו דין קרבן מפוגל שחישב לאוכלו חוץ לזמנו והאכלו בכרת, או רק דין קרבן שלא לשמו, והנה רש"י ב"ק ה. ד"ה ומפגל כתב "כהן ששחט קרבנו של ישראל חטאת לשום שלמים" עכ"ל, ותמהו המפרשים הרי אין זה מפגל אלא שלא לשמה עי"ש בפנ"י ושאר מפרשים שתירצו בכמה דרכים, אמנם הצפנת פענה בחידושיו שנדפסו על ב"ק ביאר שכונת רש"י דחטאת זמנו ליום אחד וכשמחשב לשם שלמים שדינם ב' ימים ה"ז מפגל, [ועי' במצפ"א וכן בהגהות ר"ב רנשבורג שפי' הרש"י עפ"י הגמ' מנחות מט. שנקטה לענין פיגול כהאי לישנא דחטאת לשם שלמים וכדפי' רש"י ותוס' שם, אמנם כונתם נראה דחטאת לשם שלמים שנקטה הגמ' וכן הרש"י בב"ק היינו שמחשב בהדיא לאוכלו לשני ימים כשלמים, והצפנת פענה מחדש דאפי' חישב סתמא לשם שלמים נמי הוי פיגול].

וע"ע באחיעזר ח"ב סי' ד' סוף אות ד' שהביא שכן דעת המראה הפנים שחישב חטאת לשם שלמים הוי פיגול, אמנם האחיעזר גופיה פליג דדוקא אם חישב בהדיא לאוכלו לשני ימים ולילה.

ב) האתון דאורייתא בכלל י' (ד"ה והנה כי כן) יצא לחדש מדברי התוס' מנחות כ: (סוף ד"ה נפסל) דאיכא דין פיגול דרבנן, כגון המחשב לאכול הבשר לאחר חצות דמדאורייתא דינו להיאכל עד עלות השחר ורבנן גזרו עד חצות, ואם חישב לאכול אחר חצות הוי פיגול מדרבנן, ועי"ש שהכריח מזה דאיסורי דרבנן עשאו חכמים גם איסור חפצא ולא רק שוו איסור על הגברא, דאל"כ לא שייך שיחול שם פיגול על הקרבן מדרבנן.

13. שערים מצויינים בהלכה

דף כז. זריקה דשריא בשר באכילה מייטא לידי פיגול וכו'. פרש"י כגון במתן דמים, מייטא לידי פיגול, בין שחישב בה ע"מ להקטיר אימורים למחר, בין שחישב בשחיטה לזרוק למחר. ונסתפק באחיעזר (ח"ב סי' ל אות ה) בחישב בשחיטה ע"מ לזרוק או להקטיר או לאכול חוץ לזמנו, ואח"כ זרק שלא במקומו, אם מהני הזריקה למיקבע בפיגול, כיון שאינו מתיר את הבשר חשיב לא קרב המתיר כמצותו, או דילמא כיון דהקרבן כשר והבעלים מתכפרים חשיב קרב המתיר כמצותו עי"ש. ובחזו"א (סי' ז-ה) כתב, ונראה דאם שחט במחשבת פיגול ואח"כ זרק שלא במקומו, חשיב לא קרב המתיר כמצותו, כיון דזריקה שלא במקומו אינה מוציאה מידי מעילה, אינה קובעת בפיגול, כדמשמע במס' פסחים (עז:.) ובמנחות (יב:.) ועי' בחי' הגרי"ז.

14. ספר מקדש דוד - קדשים - סימן לג

ובחישב בשעת שחיטה או קבלה והולכה לזרוק דמו למחר שלא במקומו אמרינן בגמרא זבחים (כ"ז.). דאפילו למ"ד שלא במקומו כמקומו דמי לא הוי פיגול משום דאין זו זריקה המתרת בשר באכילה והנה קצת יש לעיין הא מ"מ אכילת מזבח היא ומ"ש מחישב לשפוך שירים למחר דהוי פיגול אע"ג דאינו מתיר בשר באכילה משום דהוי אכילת מזבח א"כ שלא במקומו דנתכפרו בעלים וזריקה היא א"כ אכילת מזבח היא וצ"ל כיון דזריקה בעלמא מתרת אף הבשר באכילה והוא חישב עליה באופן שלא תתיר בשר באכילה הוי מחשבה שלא כדרכה דאין דרך

אכילת מזבח בכך ובחישב לעשות הזריקה השניה או הג' מתנות של חטאת שלא במקומו למ"ד כמקומו דמי יש לדון דהא הטעם בחישב לתת שלא במקומו דלא הוי פיגול אמרינן משום דאינה זריקה המתרת בשר באכילה א"כ זה שייך רק בזריקה הראשונה המתרת אבל המתנות האחרונות דבלא"ה אינן מתירות ומ"מ אי חשיב עלייהו הוי פיגול משום דמחשב על אכילת מזבח א"כ אף אם חישב שלא במקומו נמי מהני כיון דסוף סוף אינן מתירות או אפשר לאי77 ג'סא דמתנות אחרונות שלא במקומן לא מהני כלל דזה דאתרבי שלא במקומו כמקומו הוא רק לכפרה וזה שייך רק במתנה ראשונה אבל מתנות אחרונות אם נתנן שלא במקומן אינו כלום והוי כשנפך על הרצפה: